

N:o 8.

Af herr **Ekman**, *angående skrifvelse till Konungen i fråga om rätt för medlem af svenska kyrkan att därur utträda äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat kristet trossamfund.*

Vid det senast hållna kyrkomötet fattades en hel rad viktiga beslut, åsyftande att bereda ett ökad och mera aktivt deltagande i kyrkans angelägenheter åt lekmannelementet inom kyrkan. Sålunda beslöts att hos Kungl. Maj:t göra framställning därom:

att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för att kyrkomötet må komma att sammanträda oftare än nu är fallet, eller hvart tredje i stället för hvart femte år;

att i kyrkomötesförordningen måtte införas stadgande därom, att af lekmän valdt ombud vid kyrkomötet äfvensom suppleant för sådant ombud alltid skall vara lekman;

att Kungl. Maj:t måtte medgifva, att till tjänst för den kyrkliga verksamheten för församlings- och själavård samt välgörenhet en särskild styrelse finge bildas och tillsättas i analogi med missionsstyrelsen under namn af svenska kyrkans diakonistyrelse;

samt — i anledning af särskilda vid kyrkomötet väckta motioner angående dels utarbetande af förslag till ett fullständigare genomförande af svenska kyrkans synodalförfattning, dels utarbetande af förslag till ny författning för svenska statskyrkan, dels ändring af gällande stadganden rörande biskopsval, dels utredning i fråga om beredande åt lekmannelementet inom kyrkan af ökad inflytande vid biskopsval, dels utarbetande

af en lag angående årliga stiftskonvent och dels ändring i gällande bestämmelser om prästmöte — att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvilken form ett mera aktivt deltagande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området i de af förevarande motioner berörda hänseenden skulle kunna beredas åt kyrkans lekmannamedlemmar, och att vid sådan utredning särskildt måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke nämnda syfte säkrast kunde vinnas genom en fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser.

Dessa beslut borde emellertid, enligt min tanke, hafva kompletterats med — om icke en framställning angående rätt för kyrkan att på ett effektivt sätt själf sörja därför, att i hennes gemenskap icke upptoges eller tillätes kvarblifva element, som vore för henne främmande, något, hvarför tiden ännu knappast synes mogen — dock i alla händelser en hemställan om rätt för den, som själf funne sig till följd af skiljaktig religiös åskådning icke kunna med sanning kvarstå inom kyrkan, att därur fritt utträda. Det kan nämligen icke vara kyrkomötets mening, att ett ökad inflytande skulle beredas åt lekmanneelementet inom kyrkan, där detta element visar sig vara för kyrkan medvetet främmande eller rent af fientligt, eller att ett lekmanneelement af sådan beskaffenhet skulle tagas i anspråk för de nyvaknade kyrkliga intressena.

Det får dock icke förbises, att medgifvandet af fritt utträde ur kyrkan innebär i viss mån en principiell omgestaltning af förhållandet mellan kyrka och stat i vårt land. Men denna omgestaltning blir i allt fall knappast större än den, som redan följer af de reformer, kyrkomötet begärt, särskildt i fråga om synodalförfattningens fullständigare genomförande.

Hittills hafva kyrka och stat på visst sätt sammanfallit. Utträde har varit tillåtet endast till uppgifvet kristet religionssamfund. Staten har ansett sig till följd af sin karaktär af kristen stat pliktig att fordra, att hvarje medborgare skulle tillhöra en kristen trosbekännelse och i främsta rummet statskyrkans. Denna fordran kan icke längre upprätthållas, ty sanningen kräfver det erkännandet, att en mängd medborgare, som staten sålunda räknar för kristna och medgifver inflytande öfver kyrkans angelägenheter, icke äro kristna, utan ofta kristendomens uppenbara fiender. Kyrka och stat sammanfalla således icke längre i verkligheten. Att vara medborgare i staten är *ett*, att vara kristen och medlem af en kristen kyrka, äfven statskyrkan, är *ett annat*.

Den skefva och osanna ställning, i hvilken kyrkan kommit genom fasthållandet vid den fiktionen, att hvarje medborgare, med undantag allenast för lagligen erkända främmande trosbekännare, är att anse såsom

en rätt kyrkans medlem, har verkat förlamande på kyrkan både hvad det inre lifvet och förhållandet till staten beträffar. Låt vara, att kyrkan själf icke utan vidare vill utsträcka medlemskapet så långt, det faktum kvarstår dock, att staten anser såsom kyrkan tillhörande alla, som icke lagligen tillhöra annat kristet eller mosaiskt trossamfund, och medgifver dem samma rättigheter som kyrkans sanna medlemmar i fråga om kyrkliga angelägenheter, ja, till och med öfver formuleringen af kyrkans kristna bekännelse och andra grannliga inre kyrkliga frågor.

Skall kyrkan kunna återvinna inre lifskraft och därmed blifva en källa till ny styrka äfven för staten, måste hon åter blifva *sig själf*. Hon kan och får icke längre räkna för sina andra än dem, som i sanning vilja tillhöra henne. Afgörandet häraf måste väl till väsentlig del öfverlämnas åt den enskilde själf. Men icke tillkommer det kyrkan att med statens tvångsmakt inom sig kvarhålla dem, som gifva sig till känna såsom hennes fiender eller som eljest uttryckligen fränsäga sig delaktighet i hennes gemenskap. Hon vill icke fördenskull lämna dessa ur sikte. Tvärtom vill hon på allt sätt såsom en i förhållande till dem *missionerande* kyrka söka återvinna dem för kristen tro och kristligt lif. Men så länge de själfva ställa sig afgjordt främmande för kyrkan, kan hon icke erkänna dem såsom sina medlemmar och inrymma dem makt öfver sina innersta lifsfrågor. Och härutinnan måste staten lämna kyrkan full frihet.

Staten har äfven från en annan sida sedt en bestämd förpliktelse att handla enligt den uppfattning, som här ofvan gjorts gällande. I 1809 års regeringsform § 16 stadgas nämligen, att »Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta». Den religionsfrihetens princip, som här uttalas och som sedermera blifvit på allt flera punkter i lagstiftningen genomförd, kräfver också i nu förevarande afseende borttagandet af den tvångsanslutning till svenska kyrkan, hvarom ofvan talats.

Genom medgifvandet af fritt utträde ur kyrkan ställes kyrkan friare gentemot staten. Men bandet dem emellan slites icke. Att en stat är kristlig, betyder icke, att hvarje medborgare nödvändigt måste med eller mot sin vilja räknas såsom kristen, utan att staten i det stora hela hvilar på kristlig grund, att lagstiftning och offentligt och enskildt lif äro genomträngda eller åtminstone i allt väsentligt stå under inflytande af kristen åskådning. Den omständigheten, att enskilda medborgare tillåtas utträda ur kyrkan, hindrar sålunda icke, att förbindelsen mellan kyrka och stat upprätthålles, om de också icke längre kunna anses sammanfalla med hvarandra. Alltså: *kyrka och stat måste vara intimt förbundna men dock relativt själfständiga gentemot hvarandra*. Först därigenom kan sanningen å ömse

sidor bevaras. Staten, om den än står på kristlig grund, är dock ej kallad att förverkliga det inre kristliga lifvet. Den ser endast till lifvets ytter-sida, lifvet i staten. Kyrkan däremot är framför allt vårdarinnan af det inre andliga lifvet, lifvet i Gud.

*

Medgifvandet af fritt utträde ur kyrkan kan icke genomföras utan en grundlig undersökning af alla de konsekvenser, som däraf följa, och ett ordnande af de många ömtåliga frågor på skilda områden, som i samband därmed uppkomma.

Det är redan förut nämnt, att ett sådant medgifvande medför

1:o) en principiell omgestaltning af *förhållandet mellan kyrka och stat*.

Denna omgestaltning måste utmynna däri, att kyrka och stat visserligen fortfarande förblifva intimt förbundna, men dock ställas relativt själfständiga gentemot hvarandra.

Sålunda bör genom en fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser större själfstyrelse inrymmas åt kyrkans medlemmar och de valda kyrkliga organen, särskildt i fråga om inre kyrkliga frågor. Rösträtt å kyrkostämman i rent kyrkliga ämnen äfvensom valbarhet till rent kyrkliga korporationer, såsom kyrkoråd, synoder och kyrkomöte, bör inskränkas till kyrkans egna medlemmar, under det att rösträtt i skolfrågor äfvensom valbarhet till de korporationer, som behandla skolärenden, bör utsträckas till äfven sådana, som äro utträdde ur kyrkan, med rätt för dessa dock att deltaga endast i sådana ärenden, som icke angå religionsundervisningen. För detta ändamål erfordras äfven bestämmelser om införande öfverallt af skilda kyrko- och skolråd, eller ock kunde förhållandet tänkas så ordnad, att af det förenade kyrko- och skolrådets medlemmar ena hälften utses af och ibland kyrkans medlemmar, andra hälften af och ibland både kyrkomedlemmar och utträdde utan åtskillnad, med rätt dock för utträdd person, som blifvit utsedd till ledamot, att deltaga endast i sådana ärenden, som icke beröra kyrkan eller religionsundervisningen.

Rätten till fritt utträde ur kyrkan medför vidare

2:o) nödvändigheten att närmare reglera *förhållandet mellan kyrkan och de utom henne stående statsmedlemmarne*.

I detta afseende torde åtskilligt af hvad som redan nu gäller i fråga om främmande trosbekännare, hvilka utträdt ur svenska statskyrkan, kunna vinna tillämpning jämväl å personer, som utträda utan afsikt att söka anslutning till annat religiöst samfund. Men därutöfver erfordras åtskilliga nya bestämmelser. Sålunda torde, bland annat, blifva nödvändigt att när-

mare reglera återinträdet i kyrkan, att träffa bestämmelser — för det fall att utträdet åsyftar fullständig religionslöshet — rörande makes och barns konfessionella ställning och dessa senares deltagande i religionsundervisningen i skolorna, att utreda i hvad mån utträdd person fortfarande må äga påkalla prästerligt biträde för sig och sin familj, särskildt i fråga om sjukbesök och jordfästning. I sammanhang härmed torde böra tagas i öfvervägande, huruvida icke borgerlig civilregistrering skulle kunna införas åtminstone i städerna. De ekonomiska och skattepolitiska konsekvenserna af utträdet förtjäna äfven synnerligt beaktande. Härjämte synes vara uppenbart, att den utträdde bör i möjligaste mån befrias från personliga handlingar af konfessionell karaktär äfvensom från allt slags disciplinärt förfarande från kyrkans sida, såsom i fråga om oenighet i äktenskap, förargelseväckande lefverne m. m.

Det fria utträdet ur kyrkan torde slutligen komma att bidra äfven till

3:o) en behöfzig omgestaltning af *förhållandet mellan kyrkan och de henne fortfarande tillhöriga statsmedlemmarna.*

I och med det att kyrkan blir själfständigare i förhållande till staten och på samma gång befriad från element, som gentemot henne intaga en främmande eller rent af fientlig hållning, inträda helt naturligt för kyrkan gynnsamma förutsättningar att kunna utveckla långt mera lif och kraft än förut. Åt samma håll syfta ock kyrkomötets beslut om åtgärder till åstadkommande af förkortning af tiden mellan kyrkomötena, till inrättande af en diakonisstyrelse för församlingsarbetet samt till ett mera aktivt deltagande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området åt kyrkans lekmanamedlemmar. Tillåtelsen till fritt utträde ur kyrkan kommer sålunda helt visst, långt ifrån att hämma kyrkans utveckling, att jämte de öfriga nämnda åtgärderna kraftigt befordra densamma. Därför talar också den omständigheten, att kyrkan därefter så småningom kan börja mera effektivt utöfva den kyrkotukt — ej med världsliga, utan med andliga medel — utan hvilken kyrkan icke kan rätt bevara troheten mot sin Herre, men hvilken, så länge hvarje statsborgare utan hänsyn till sin religiösa ställning skall vara att anse såsom en rätt kyrkans medlem, icke kan tillbörligt utöfvas.

*

Af det föregående torde framgå, att det icke lärer låta sig göra att utan vidare medgifva enhvar till viss ålder kommen person tillstånd att fritt utträda ur kyrkan. Ett sådant medgifvande måste föregås af en

noggrann och omfattande utredning, och beslutet därom bör ställas i samband med de beslut, som i anledning af en sådan utredning kunna komma att fattas i öfriga i sammanhang därmed stående frågor.

Då det emellertid — särskildt efter kyrkomötets ofvan anförda beslut — är af synnerlig vikt såväl ur kyrkans som statens synpunkt, att frågan om rätt till fritt utträde ur kyrkan snarast upptages till allsidig pröfning, får jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det må kunna tillåtas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat kristet trossamfund, utträda ur kyrkan, äfvensom låta utarbета och för Riksdagen framlägga det förslag härutinnan, hvartill Kungl. Maj:t kan finna anledning.

Stockholm den 19 januari 1909.

K. J. Ekman.